

75 ÉVE SZÜLETETT BAKA ISTVÁN

1948. július 25-én, Szekszárdon született Baka István, költő, író, műfordító, a XX. századi magyar irodalom meghatározó alakja, aki szerkesztőként, irodalomszervezőként, publicistaként otthona, Szeged művészeti életében is fontos szerepet játszott. Baka István életműve, főképpen a költő kései kötetekben bemutatkozó nagyszabású, a XX. századvég totális panorámáját nyújtó modern költészettel a művész korai halála óta is állandóan jelen van a magyar irodalom országos fórumain, az olvasók és az irodalmárok között. Baka "másik" életművének nevezhetjük talán főként orosz nyelvből készített költői átültetéseit, melyek pontos, ihletett és ihlető képet közvetítenek arról a nagy költészeti kultúráról, az orosz vers világról, mely Baka saját költészete számára is állandó mintaképül és mérceként szolgált. Baka műfordításainak Szegeden, a Tiszatáj Könyvek sorozatában kiadott 3 kötete (Szerkesztői: Szőke Katalin és Olasz Sándor) nem esetleges válogatás az elmúlt évszázadok nagy orosz lírájából, hanem tudatos és határozott közvetítése egy halaszthatatlan, nagy mondanivalónak, mely tőlünk keletre Puszkintól Brodskijig a legnagyobb, világirodalmi rangú alkotók hangján szólalt meg. Hogy közöttünk is megszólalt és megszólalhatott, ezt a műfordító és ruszista Baka Istvánnak, az orosz kultúra nagyszerű közvetítőjének és elhivatott terjesztőjének tartozunk hálával. Baka egyébként, mindezekon túl, tanárként is sokat tett az orosz költészet fordításának és olvasásának ügyéért: az Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék akkori vezető Fried István hívására a '90-es évek elején lelkesen vett részt a nálunk folyó fordításelméleti és -történeti kurzusokon, vendégelőadóként, oktatóként, hatalmas gyakorlattal rendelkező fordítóként szemináriumokon osztotta meg tudását, tapasztalatait a komparatistikai B szak résztvevőivel.

Két egyetemi kollégájáról, Szőke Katalinról, az egyetem Orosz Tanszékének egyetemi tanáráról, valamint Fried Istvánról, az Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék egykori vezetőjéről, emeritus professzorról elmondható, hogy nemcsak munkatársai és barátai voltak Bakának ezekben az években, de kiteljesedő költészetének és műfordítói tevékenységének elsőrangú értelmezői és bemutatói is, később pedig a művész szakmai emlékezetének életben tartói, a Bakáról való beszéd ösztöntői és fontos tudományos eredmények szerzői, közreadói. Az alkotó halálának 20. évfordulójára emlékezve, 2015 szeptemberében, a szegedi Tiszatáj felkérésére mindketten fontos írásokat közöltek a lap „S még mindig itt vagyok” – Húsz éve halt meg Baka István című blokkjában. Ezenkívül a két irodalomtudós vállalta az ugyanekkor, hasonló címen meghirdetett pályázatra érkező írások értékelésének feladatát is (A pályázat díjazottjai: Miklya Zsolt, Borsodi L. László, Simon Ferenc voltak.) Ezúttal Fried István Sztjepan Pehotnij muzsikusz száműzöttjei című tanulmányát ajánljuk olvasásra, melyben a szerző Baka orosz verseinek zenészhőseit, megannyi művész-példaképet és idolt gyűjtött össze, hogy értelmezze szerepüket a költő hallatlanul gazdag és összetett XX. századi vers-panoptikumában.

Részlet az írásból:

"Az általam egyáltalában nem ötletszerűen kiválasztott Pehotnij-versektől nem szükséges és nem is produktív számon kérni az adatbeli egyezéseket a művészlexikonok életrajzi adataival. Ugyanis az ezektől való tartózkodás szabadította föl a versek beszélőjét: így nyílt módja, hogy az adatok mögé tekinthessen, s föltárja azt, amit akár a megidézett művészek önéletrajzai, akár az ezeket figyelembe vevő kutatás elfedtek. Ezeknek a verseknek rétegzettsége, kapcsolódása a modernitás korábbi fázisához egyben lehetővé tette egymástól eltérő modernitások összeolvasását. A századfordulós modernség nem egy reprezentánsának reagálása a romantikára (Rahmaninovnál nem pusztán a nemzeti romantikára, Saljapin Mephisto vagy Don Quijote alakítását idézve a groteszkre érzékeny romantikára) eredményezte, hogy a művész-egzisztencia többszörös fénytörésben legyen szemlélhetővé. A látszatot színre állító művészet szembesül a történelemmel, a rekonstruált kortársival és a megélt, e megélésben fikcionált jelenkorival. Ennek a megéltnek fikcionálása nyilatkozott meg Baka István gesztusában: a szólást átengedte önnön személyére emlékeztető „fiktív én”-jének, ez a „fiktív én” talált vissza az orosz művészetbe, amelyet versekkel értelmezett újra. Pehotnij versekkel teleírt füzetek egy orosz-magyar kulturális rokonulásról hoznak hírt, nem felejtve, még kevésbé felejtetve, hogy elhallgatások, célzások, utalások ellenére a címzett az a magyar olvasó, aki hajlandó részt venni ebben a meglepetésekkel tarkított orosz-magyar irodalmi kalandban. A Pehotnij-füzetek egy olyan víziót közvetítenek, amelyek ugyan az orosz irodalomból, zenéből, fikcionált hétköznapokból építkeznek, ám távolabbi, a világirodalomba, az egyetemes kultúrába vezető utat is felnyitják."

A tanulmány elérhető az alábbi linken:

https://tizsataj.bibl.u-szeged.hu/.../tizsataj_2015_009...

A Tiszatáj 2015-ös Baka István emlékeztetőre szerkesztett blokkja elérhető innen:

https://tizsataj.bibl.u-szeged.hu/.../tizsataj_2015_009.pdf

